

मरळ :- हा मासा वरील ऑक्सिजन घेतो व सर्व थरामध्ये रहातो या माशाचे खाद्य सुकट व झिंगा आहे. रोज एककिलो पर्यंत टाकणे व हा किटक भक्षक मासा आहे. त्यामुळे आपल्या तलावावरती चारही बाजुनी २०० व्हॅटचे बल्ब किंवा हॅलोजन लावणे. कारण त्याचे जेवढे किडे पडतील तेवढे मरळ चे खाद्य तयार होते त्यामुळे मरळ मासांची ७ महिन्यात ५०० ग्रॅम ते ७०० ग्रॅम पर्यंत वाढ होते.

* पाण्याच्या गुणवत्तेचे व्यवस्थापन *

पाण्याच्या गुणवत्तेवर माशांचे स्वास्थ्य व वाढ अवलंबून असते. पाण्याची गुणवत्ता उत्तम राखता आल्यास भरघोस मत्स्य उत्पादन मिळणे शक्य आहे. मत्स्यशेतीमध्ये पाण्याच्या गुणवत्तेचे व्यवस्थापन अत्यंत महत्वाचे आहे. माशांचे वाढीसाठी आवश्यक घटकाची पाण्यातील पातळी कायम राखणे व अपायकारक घटकांची पाण्यातील पातळी किमान ठेवणे यास पाण्याच्या गुणवत्तेचे व्यवस्थापन म्हणता येईल. पाण्याची गुणवत्ता पाण्यातील जीव जंतुच्या विषेमुळेच अतिरीक्त मशागत व खाद्यामुळे खराब होते. पाण्यातील विद्राव्य प्राणवायु, अमोनिया, आम्लता निर्देशांक, तापमान दृश्यता, रंग, खोली, नायट्रेट, नायट्राईट, वनस्पती घनता इ. हे महत्वाचे घटक असून त्यांची पातळी नियंत्रणात असणे गरजेचे आहे. सर्वसाधारणपणे पाण्याच्या गुणवत्तेचे निकष पुढीलप्रमाणे: टिप : मागील कार्यपध्दतीप्रमाणे काम केल्यास मत्स्य उत्पादन अपेक्षित असे मिळते. तसे न केल्यास संस्था जबाबदार राहणार नाही.

आम्ही जिवंत व फ्रेश माल दिला, त्याची जबाबदारी तुमची असेल याची नोंद घ्याव.

तापमान	: २८ ते ३२ डि.सें.
विद्राव्य प्राणवायु	: ५ ते ७ पी.पी.एम.
जीवशास्त्रीय प्राणवायुची गरज	: ३० पी.पी.एम.
कबाडिल प्राण वायु	: २० पी.पी.एम. पेक्षा कमी
पारदर्शकता	: ४० से.मी.
रंग	: तपकिरी किंवा फिकट हिरवा
प्राणीप्लवंग	: १०-२० एम.एल./१०० लीटर्स
आम्लता निर्देशांक	: ७ ते ८.५
एकुण क्षारता	: ५० ते १००
कठिणपणा	: ७० ते १५० पी.पी.एम. पेक्षा कमी
अमोनियम	: १५ पी.पी.एम. पेक्षा कमी
अमोनिया	: ०.१ पी.पी.एम. पेक्षा कमी
नायट्राईट	: १ पी.पी.एम. पेक्षा कमी
नायट्रेट	: २० पी.पी.एम. पेक्षा कमी.

हॉटेल बळे मासेवाले

नगर -दोंड रोड, कोळगांव (श्रीगोंदा)
मो. 8087997100

रोहु फ्राय
कोळंबी फ्राय
खेकडा फ्राय
सुरमई फ्राय
चिंगळी फ्राय
वाम फ्राय

बाँबील फ्राय-ओला/सुका
चिलापी फ्राय
पापलेट फ्राय
बांगडा फ्राय
बिगर काटा फ्राय

सर्व प्रकारचे मछिकरी ताट मिळेल.
ज्वारी, बाजरीची भाकरी, चपाती मिळेल.

रजि.नं.महा.७७२/१३ अ.नगर

मत्स्येंद्रनाथ मत्स्य प्रशिक्षण केंद्र

ISO 9001: 2015

वाडियापार्क, मुकूंद स्टिल समोर,
अहमदनगर

प्रो.प्रा. रूपचंद बळे

Offices - 8888650918,
8087996100 / 9284819898

Email. balemasewale@gmail.com
www.balemasewale.com

पॉलिथीन मत्स्य व शेततळे व तलाव

१) पॉलिथीन शेततळे व तालाव : पॉलिथीन शेततलावात मत्स्यबीज सोडण्यापुर्वी नायलॉन जाळी लावणे व दोन्ही बाजूंच्या टोकापर्यंत गॅल्होनाइडची तार १० फुट अंतरावर लावणे व त्यानंतर नायलॉन जाळी टाकणे.

२) फायदे : पाणकोंबडी किंवा बगळा(खंड्या) मासे खाण्यासाठी नायलॉन जाळीच्या भिती पोटी येत नाही.

३) शेततळ्यात कोणते मासे सोडावेत :

पॉलिथीन शेततळ्यात राहू, कटला, मुरगळ, सुपरनेस कोबंडा इ.

४) राहु : हा मासा मधल्या थरात राहतो.

५) कटला : हा मासा वरच्या थरात राहतो.

६) मुरगळ : हा मासा सर्व थरात राहतो.

७) सुपरनेस (कोंबडा) : हा मासा खालच्या थरात राहतो व मातीमिश्रीत अन्न खातो.

८) शेततळ्यात मासे सोडल्यानंतर : तळ्यात मासे सोडल्या नंतर १ दिवस काहीही खाद्य टाकायचे नाही व दोन दिवसा नंतर २ कि. शेंगदाणा पॅड व बळे फिश टॉनिक सायंकाळी भिजवून दुसऱ्या दिवशी सकाळी ८ ते ९ च्या दरम्यान टाकावी व ती सलग १० दिवस टाकावी.

९) खाद्य : तांदुळ / बाजरी भरडून व १० मिली बळे फिश खाद्य व १० मिली बळे फिश टॉनिक रोज देणे.

१०) एक महिन्यांतर : तांदुळ / बाजरी बळे फिश खाद्य व १० मिली बळे फिश टॉनिक रोज टाकणे.

११) दुसऱ्या महिन्यांतर : बाजरी व तांदुळ भरडून भिजवून व बळे फिश खाद्य सायंकाळी भिजायला टाकणे व सकाळी ८ ते ९ दरम्यान टाकणे.

१२) तलावात ऑक्सिजन कमी पडू नये म्हणून :

तलावात जेवढ्या उंचावरून पाणी टाकता येईल तेवढे टाकावे कारण ऑक्सिजन तयार होतो. (हवेच्या बुडबुड्यामुळे)

१३) पाणी : शेत तलावातील पाणी सक्युलेशन म्हणजे त्या मध्ये एक मोटार टाकून तेच पाणी सक्युलेशन करून उंचावरून सोडणे.

१४) पाण्यात मोटार किंवा फुटबॉल असेल तर : त्यावर मच्छरदाणी लावावी.

१५) पॉलिथीन शेततळे : ऑक्सिजन तयार होण्यासाठी पाणी उंचावरून टाकावे.

१६) माशांना इजा किंवा जखम झाल्यास किंवा मरण पावल्यास : पाण्यात १०० ग्रॅम पोटॅशियम परमानेट टाकणे.

१७) मासे दिड ते दोन इंच झाल्यास : बळे फिशखाद्य व बळे फिश टॉनिक वापरणे

१८) खाद्यांची मात्रा :

नग (बीज)	शेंगदाणा पॅड	बळे फिश (टॉनिक) मिली	बळे फिश (खाद्य) ग्रॅम	एकुण किलो रोज
१०,०००	५०० ग्रॅम	१० मिली	५०० ग्रॅम	१०००ग्रॅम
२०,०००	१००० ग्रॅम	१० मिली	५०० ग्रॅम	१५००ग्रॅम
३०,०००	१००० ग्रॅम	१० मिली	५०० ग्रॅम	१५००ग्रॅम
४०,०००	१५०० ग्रॅम	१० मिली	१००० ग्रॅम	२५००ग्रॅम
५०,०००	२००० ग्रॅम	२० मिली	१००० ग्रॅम	३०००ग्रॅम
१,००,०००	२५०० ग्रॅम	२० मिली	१००० ग्रॅम	३५००ग्रॅम

टिप : रोज सकाळी ८ ते ९ या दरम्यान खाद्य टाकणे माशांना योग्य असते. मासा खाद्यासाठी फिरला तरच त्याची वाढ योग्य होत म्हणून जास्त खाद्य टाकू नये.

कटला : या माशाचे डोके मोठे असून मधला भाग मांसल व रुंद असून अंगावर मोठी खवले असतात. तोंड वरच्या बाजूस वळलेले, खालचा भाग ओठ जाड व किंचित पुढे आलेला असतो. मिशा नसतात, मुळचा उत्तर भारतीय नद्यामधील हा मासा सर्वत्र आढळतो. वरच्या थरातील प्राणीप्लवंग हे याचे मुख्य खाद्य आहे.

कटला

हा मासा सर्वात जलद वाढणारा १ वर्षात १ किलोपर्यंत वाढतो. वयाच्या तिसऱ्या वर्षी प्रजननक्षम होतो. पावसाळ्याच्या पुर्वार्धात नद्यांमध्ये नैसर्गिक प्रजनन होते. जलाशयात नद्यांसारखी परिस्थिती निर्माण झाल्यास तेथे ही प्रजनन होऊ शकते. मत्स्यबीज

राहु

राहु : या माशाचे शरीर लांबट असून अंगावर लालसर खवले असतात. खालचा ओठ जाडसर असून त्याची किनार मऊ व दातेरी असते. वरच्या जबड्यात २ लहान मिशा असतात. मुळचा उत्तर भारतीय नद्यांमधील हा मासा कुजलेल्या वनस्पती व त्यावरील जीवजंतु हे खाद्य आहे.

हा मासा सर्वात जलद वाढणारा १ वर्षात १ किलोपर्यंत वाढतो. वयाच्या तिसऱ्या वर्षी प्रजननक्षम होतो. पावसाळ्याच्या पुर्वार्धात नद्यांमध्ये नैसर्गिक प्रजनन होते. जलाशयात नद्यांसारखी परिस्थिती निर्माण झाल्यास तेथे ही प्रजनन होऊ शकते. मत्स्यबीज केंद्रावरही प्रेरीत प्रजनन घेता येते.

मृगळ

मृगळ : या माशाचे शरीर जास्त लांबट असते. ओठ पातळ असतात. खालच्या जबड्यास दोन लहान मिशा असतात. मुळचा उत्तर भारतीय नद्यांमधील हा मासा सर्वत्र आढळतो. प्राणीप्लवंग वनस्पती कुजलेल्या वनस्पती हे त्याचे मुख्य

खाद्य आहे. हा मासा वर्षात १ ते २ किलोपर्यंत वाढतो. वयाच्या दुसऱ्या वर्षी प्रजननक्षम होतो. पावसाळ्याच्या पुर्वार्धात नद्यांमध्ये नैसर्गिक प्रजनन होते. जलाशयात नद्यां सारखी परिस्थिती निर्माण झाल्यास तेथे ही प्रजनन होऊ शकते.

चंदेरा: (सिल्वर कॉर्प) : या माशाचे डोके

मोठे, निमुळते व मधला भाग चपटा असून अंगावर चंदेरी खवले असतात. खालचा जबडा वरच्या पेक्षा किंचित पुढे आलेला असतो. पोटावर चाकुच्या पात्याप्रमाणे मांसल भाग असतो. हा मुळचा चीन मधील असून भारतात प्रथम १९५९ ला कटक येथे जपानहून

आणला. हा मासा सर्वत्र आढळतो. वरच्या थरातील वनस्पती प्लवंग व शेवाळ त्याचे मुख्य खाद्य आहे. हा मासा जलद वाढणारा असून १ वर्षात १ किलो पेक्षा जास्त वाढतो. वयाच्या दुसऱ्या वर्षी प्रजननक्षम होतो. पावसाळ्याच्या पुर्वार्धात मत्स्यबीज केंद्रावर प्रेरीत घेता येतो.

चंदेरा

गवत्या (ग्रेस कॉर्प) : या माशाचे शरीर लांबट असून अंगावर हिरवट खवले असतात. तोंड निमुळते व अरुंद असते. मिशा नसतात. पृष्ठपर बराच मागे असतो. शेपटीचा नर पुर्ण दुभंगलेला नसून त्याची कड अंतर्गोल असते. हा मुळचा चीन मधला भारतात प्रथम

गवत्या

१९५९ ला कटक येथे हाँगकॉंग येथून आणला. हा मासा भारतात सर्वत्र आढळतो. मधल्या थरातील वनस्पती प्लवंग व पानवनस्पती हे त्याचे मुख्य खाद्य आहे. हा. मासा जलद वाढणारा असून १ वर्षात १ किलापेक्षा जास्त वाढतो. वयाच्या दुसऱ्या वर्षी प्रजननक्षम होतो. पावसाळ्याच्या पुर्वार्धात मत्स्यबीज केंद्रावर प्रेरीत प्रजनन घेता येते.

सायप्रिनस (कॉमन कॉर्प) : हा

मासा काळपट, हिरवट, पिवळसर, सोनेरी अशा विविध रंगात आढळतो, त्याच्या तोंडाची विशिष्ट अशी ठेवण असून ते खाद्य खाण्या साठी लांबवता येते. वरच्या व खालच्या जबड्यास मिळून ४ लहान मिशा असतात. पृष्ठपर लांब असतो. अंगावरील खवलांवरून पोट जाती पडतात.

सायप्रिनस

गोड्या पाण्यातील सर्व प्रकारचे मत्स्यबीज मिळेल.